

Kalsedon ve Yarı Değerli Taşlar

**Prof. Dr. Hüseyin
Ankara**

Eskişehir Osmangazi
Üniversitesi Maden
Mühendisliği Bölümü

Süs taşları jeolojik veya biyolojik koşullara bağlı olarak oluşabilir. Jeolojik koşullara bağlı olarak yeryuvarının 0-200 km derinlikleri arasında süs taşları oluşmuştur.

Süs taşlarının genel bir tanımı yoktur. Doğada doğal olarak oluşan bazı mineraller, kayalar ve organik maddeler nadir bulunmaları, güzellikleri, albenileri ve diğer maddelere göre fiziksel ve kimyasal özellikleri nedeniyle mücevheratta ya da dekorasyonda kullanım olanağı olan malzemelere süs taşı denilebilir. Süs taşları için bu özellikler temel alınarak kıymetli ve yarı-kıymetli olarak iki gruba ayrılmışlardır.

Süs taşları jeolojik veya biyolojik koşullara bağlı olarak oluşabilir. Jeolojik koşullara bağlı olarak yeryuvarının 0-200 km derinlikleri arasında süs taşları oluşmuştur. Bunlar yakut, safir, elmas, zümrüt, opal, agat, akik gibi özellikle ticari isimler altında yüzlerce vardır. Biyolojik olarak sulara ve karalarda canlı organizmalara bağlı olarak oluşan süs taşları da mevcuttur. Fildişi, sedef, inci, mercan gibi canlı organizmaya ait olan süs taşlarıdır. Türkiye’de belirlenebilen 37 ile 72 arasında süs taşı olduğu yapılan değişik araştırmalar sonunda tespit edilmiştir. Dünyada sadece Türkiye’de bulunan 5 tane süs taşı mevcuttur. Bunlar lületaşı, mavi kalsedon, sultanit (diaspor), mor yeşim, kammererit’tir. Ayrıca oltu taşını da ekleyebiliriz. Bu süs taşlarından 3 tanesi lületaşı, mavi kalsedon ve sultanit (Milas/Muğla) ve Eskişehir’de bulunmaktadır. Belirlenen süs taşlarının rezerv değerlerinin en az 50 milyar US dolar olduğu ayrıca potansiyel rezervlerle birlikte bu değer 500-600 milyar US dolara kadar çıkacağı tahmin edilmektedir. Dünya’da ise özellikle yarı değerli süs taşı varlığının ne kadar olduğu bilinmediğinden dolayı herhangi bir değer vermek mümkün değildir.

‘ Dünyada sadece Türkiye’de bulunan 5 tane süs taşı mevcuttur. Bunlar lületaşı, mavi kalsedon, sultanit (diaspor), mor yeşim, kammererit’tir. ’

Lületaşı oluşumları Doğuda Beyazaltın (Sepetçi) köyünden başlayarak Batıda Nemli köyüne veya Kutahya sınırına kadar uzanan yaklaşık 100 km’lik hat boyunca bulunmaktadır. Dünya’da en kaliteli lületaşı oluşumları sadece Eskişehir’de bulunmaktadır. Eskişehir’de çıkarılan lületaşına “Beyaz altın, Eskişehir taşı veya denizköpüğü” gibi adlar verilmesine rağmen dünya süs

taşı ticaretinde önceleri Viyana taşı ve daha sonraları denizköpüğü anlamına gelen "Meerschaum" ismi ile anılmaktadır.

Kalsedon Eskişehir ili sınırları içinde çok farklı fiziksel özelliklerde oluşmuş şekilde bulunmaktadır. Bölgede en önemli süs taşı varlığı Sarıcakaya'ya bağlı Mayıslar Köyünün güneyinde bulunan Mavi Kalsedondur. Mayıslar Köyü merkez alındığında Doğu-Batı yönünde 1 km genişliğinde Mavi Kalsedon oluşumu bulunmaktadır. Rezerv değerinin 50 milyar US dolar olduğu tahmin edilmektedir. Dünyada sadece Eskişehir'de bulunan mavi kalsedonun Romalılar tarafından işletilmeye başlandığı, liman kenti Chalcedon'a (Kadıköy-İstanbul) getirildiği, daha sonra Roma kentlerine gönderilmesinden dolayı Chalcedony (Kalsedon) ismini aldığı kabul edilmektedir. Ayrıca Sarıcakaya bölgesinde mor, sarı, kırmızı, pembe ve bantlı kalsedon oluşumları da mevcuttur. Sarıcakaya dışında Dereyalak köyü, Porsuk barajı çevresinde ve Seyitgazi ilçesinde uçuk mavi, mor, beyaz dandiritik, siyah, pembe ve yeşil renkli kalsedonlar bulunmaktadır.

Sultanit bir alüminyum minerali (diaspor) olup nadir rastlanan şeffaf diaspor kristalleri ülkemizde bulunan süs taşları arasında özel bir öneme sahiptir. Dünyada yüksek kaliteli sultanitler sadece Muğla İli Milas İlçesi Danişment köyü civarın-

da bulunmaktadır. Renk değiştirme özelliğine sahip nadir süs taşlarından birisidir. Sultanit gün ışığında yeşil ve beyaz ışık altında narçiçeği rengine dönüşen çift renklilik özelliğinden dolayı önemini artırmakta ve değerli süs taşı grubunda yer almaktadır. Dünyada sadece Milas'ta bulunduğu bilinen sultanit'e Eskişehir'in Mihalıççık ilçesinde de rastlanılmaktadır. Ancak bu bölgedeki sultanit oluşumları için detaylı çalışma yapılmamıştır.

Krizopras yeşil rengin değişik tonlarında oluşan bir süs taşıdır. Şeffaf yeşil renkte oluşanları yalnızca zümrüt olarak da isimlendirilir. Atalantekke, Karkın ve Dumluca köyleri civarında 1 metreye varan damar kalınlıklarına sahip krizopras yatakları mevcuttur.

Opal yer kabuğunda oldukça yaygın olarak bulunan bir süs taşıdır. Genelde yarı değerli süs taşı olarak sınıflandırılmıştır. Eskişehir il sınırları içinde Sivrihisar-Karacakaya köyünde yeşil opal, Sivrihisar-Karkın köyü civarında süt opal ve Dereyalak köyünde dandiritik opal bulunmaktadır.

Agat yarı değerli süs taşıdır. Porsuk barajı civarında ve Mihalıççık Ömer köyde agat oluşumları mevcuttur.

Jasper Sarıcakaya çevresinde sarı, kahverengi ve kırmızı tonlarda

yaygın olarak bulunmaktadır.

Yeşim Sakarılıca'daki Ilıca Deresinde yeşil renkli yeşim çakılları bulunmaktadır.

Zümrüt değerli bir süs taşıdır. Türkiye sınırları içinde asil süs taşlarından olan elmas, yakut, safir ve zümrüt gibi mücevherat kalitesinde süs taşı bulunmamaktadır. Ancak Osmanlı İmparatorluğu kayıtlarına göre 1530 tarihli "Hassa-i Hazret-i Padişah-ı Alempenah: Maden-i Zümrürü: Der Kaza-i Sivrihisar" ibaresi altında Kanuni Sultan Süleyman zamanında Sivrihisar bölgesinde mücevherat kalitesinde zümrüt üretildiğinden bahsedilmiştir. Günümüzde üretim yapılan ocakların nerede olduğu bilinmemektedir. Günümüzde 1997 yılına ait Dünya zümrüt raporunda Eskişehir-Sivrihisar'dan gelen 0,5 karat (0,1 gram) ağırlığındaki zümrütlerin dünya piyasasında satıldığı ifade edilmiştir.

Sonuç: Türkiye'ye özgü süs taşlarının potansiyel rezerv değerinin 600 milyar USD olduğu söylenmesine rağmen senelik ihracatın birkaç milyon dolar'dır. Yani süs taşı madenciliği ve işlemeciliği yeterince ilgi görmediğini rahatlıkla söylenebilir. Eskişehir ise lületaşı ve mavi kalsedon ile yeterli olmasa bile bu sektörün lokomotifi olduğunu söyleyebiliriz. Bu sektörün etkin hale getirilmesi için öncelikli olarak Eskişehir ili sınırları içindeki süs taşı envanterinin detaylı olarak çıkartılması gerekmektedir.

Eskişehir süs taşı varlığı bakımından Türkiye'de önemli bir yere sahiptir. Bu varlığın ekonomiye kazandırılması uzun soluklu ve geniş tabanlı çalışmanın bir ürünü olacağı da unutulmamalıdır. Üniversite, sanayi ve ilgili bakanlıkların işbirliğinin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu yapılabilir mi? Ülkemizin olanakları açısından bakıldığında, geniş tabanlı ve uyumlu bir ortak çalışma ile yapılabilirliğinin yüksek olduğunu söyleyebiliriz.

